

MASARYKOVA UNIVERZITA

Dějiny právního myšlení

Přednáška III.

Iusnaturalismus vs. Právní positivizmus II

Gustav Radbruch (1878 – 1949)

- ❏ Profesor trestního práva
- ❏ Právní filosof výrazně ovlivňují poválečné pojetí práva
- ❏ Vlna obnovy přirozeného práva po roce 1945
- ❏ Radbruchova formule:
 - ❏ „Konflikt mezi spravedlností a právní jistotou patrně lze řešit jen tak, že pozitivní právo, zajišťované předpisy a mocí, má přednost i tehdy, pokud je obsahově nespravedlivé a neúčelné, vyjma toho, jestliže rozpor mezi pozitivním zákonem a spravedlností dosáhne tak nesnesitelné míry, že zákon musí jako nenáležitě právo (unrichtiges Recht) spravedlnosti ustoupit.“

Použití Radbruchovy formule

- ❏ Deklarování neplatnosti ex tunc
- ❏ Spolkový Ústavní soud:
 - ❏ Rozpor pozitivní normy a fundamentálními principy spravedlnosti
 - ❏ Rozpor musí být evidentní – dosahovat nesnesitelné míry
 - ❏ Neplatnost ex tunc je dána i přes jeho dlouhodobou aplikovanost
- ❏ Martin Kriele: test pozitivního práva i s pomocí politického systému
 - ❏ Principy demokratického ústavního státu

Zákonné bezprávní a nadzákonné právo (1946)

- ❑ Positivismus se svým přesvědčením, že „zákon je zákon“, ve skutečnosti učinil německý stav bezbranný vůči zákonům zločinného obsahu.
- ❑ Síla může sloužit jako základ pro „musí“ nátlaku, nikdy nemůže sloužit jako základ pro „může“. Závazky a platnost musí spočívat na **hodnotách**, které jsou obsaženy v zákonech.
- ❑ Ne každý soudce smí zrušit platnost zákona – **to je úkol spíše pro vyšší soudy** a normotvůrce.
- ❑ Případ soudce – soudcovský étos má mířit ke spravedlnosti i za nejvyšší cenu.

Pět minut právní filosofie (1945)

- I. Nejsou výjimky – zákon platí, pokud má v obvyklých případech moc na to, aby se prosadil.
- II. Právo je to, co prospívá lidu – jen to, co je právo, slouží lidu.
- III. Právo je vůle ke spravedlnosti.
- IV. Hodnoty práva jsou všeobecný prospěch, právní jistota, spravedlnost.
- v. Existují právní principy, které jsou silnější než každá tvorba práva a zákon, který jim odporuje, je neplatný.

Pozitivněprávní vlna po druhé světové válce

- Positivismus: právo je institucionální fakt bez ohledu na svůj obsah.
- Východiska: teorie Johna Austina a Hanse Kelsena.
- Výrazně ovlivněno týmiž zážitky jako přirozenoprávní uvažování.

H.L.A.Hart (1907 – 1992)

- ❑ Analytický právní pozitivismus.
- ❑ Právo je systém pravidel, která jsou identifikovatelná odkazem na rozlišovací pravidlo.
- ❑ Co „Královna v Parlamentu“ vydá, je zákon.

Hartova reflexe výhrad iusnaturalismu (1958)

- ☐ Jurisprudence je nejistá – je potřeba strhnout masku tajemství z její tváře.
- ☐ Musíme rozpoznat něco skrytého právním positivismem – průnik mezi právem a morálkou.
- ☐ Bentham a Austin:
 - ☐ Nikdy nepopřeli, že právo bylo ovlivněno morálními názory.
 - ☐ Nikdy neodmítli, že by morální principy mohly být vneseny do práva a soudy rozhodovat podle toho, co považují za správné nebo nejlepší.
 - ☐ Nikdy výslovně nepřipustili, že zákon bez výslovného stanovení přestává platit, je-li v rozporu s morálkou. **Zákony i pokud jsou morálně odporné, jsou stále zákony.**
- ☐ Musíme zkoumat, zda systém pravidel, který nesplní určitý minimální standard morálky, je právním systémem. To se netýká jednotlivého pravidla.
- ☐ Rekce na Radbrucha: pouze retroaktivní zákony mohou vést k nestrannosti.

Minimální přirozenoprávní obsah práva

- ❏ Přirozené i pozitivní právo společně vyrůstají ze stejného základu
- ❏ Důvody minimálního společného obsahu:
 - ❏ Lidská zranitelnost
 - ❏ Přibližná rovnost
 - ❏ Omezený altruismus
 - ❏ Omezenost zdrojů
 - ❏ Omezené porozumění a síla vůle
- ❏ Je přijatelné, aby pachatelé válečných zločinů byli uznáni vinnými, protože dodržovali zákony, které porušují přirozené právo a jsou tudíž neplatné?
- ❏ Odmítá testovat pozitivní právo na základě mravních hledisek **ALE** vnímá problém nemorálnosti práva
- ❏ Popření platnosti práva díky jinému pozitivnímu právu – popření zákazu retroaktivity.

Hartova reakce na Kelsena (1963)

- ❏ Případ morální kritiky práva
- ❏ Kelsen: faktický konflikt, nikoli normativní
 - ❏ podstatná je otázka normativity nikoli fakticity
- ❏ Hart: normy se nevylučují, pouze jsou opačné